

27 martie - 02 aprilie 2008, Periodicul:"Cultura" nr.12,

Titlul:"'Noul' și 'vechiul' NATO"

George Maior

Publică în suplimentul special al săptămânalului dedicat Summit-ului NATO de la București, din 2-4 aprilie, un articol semnat de directorul Serviciului Român de Informații, domnul George Cristian Maior.

"Prin 2002, în contextul diverselor acțiuni de propagandă ce vizau argumentarea oficială a aderării României la NATO, am scris un eseu intitulat '<Noul> și <vechiul> NATO'. Recitindu-l acum, după șase ani când țara noastră se pregătește să găzduiască Summit-ul Alianței la București, cred că unele din ideile exprimate atunci rămân de actualitate.

Studiul originilor Alianței Nord-Atlantice (NATO) nu mai pare a fi atât de la modă astăzi, când se vorbește mai mult de transformarea organizației, de metamorfoza sa într-o instituție politică și de securitate colectivă, într-un cuvânt, de 'noul NATO', adaptat unui mediu politic, geopolitic și de securitate profund schimbate. Acest 'nou NATO' ar fi o organizație preponderent politică, axată pe un set comun de valori și care încorporează dimensiunea militară tradițională. Cu alte cuvinte, a devenit un clișeu afirmația potrivit căreia NATO a evoluat dinspre o organizație de apărare, orientată și condiționată geopolitic, spre una de securitate, centrată pe valorile cunoscute. 'Marea schimbare' a NATO s-a produs în timp, în acord cu mutațiile profunde, generate de sfârșitul Războiului Rece, de colapsul ordinii internaționale bipolare. O schimbare ce va fi probabil accentuată și mai mult de dramaticul eveniment ce a afectat Statele Unite la 11 septembrie 2001.

'Noul NATO' nu este însă chiar atât de nou precum ar putea să sugereze analizele sau dezbaterile politice și academice. Dimensiunea politică sau problema valorilor, a valorilor euro-atlantice au făcut parte din substanța intimă a organizației încă de la înființarea sa, chiar dacă mai mult sau mai puțin voalate de cadrele geopolitice și strategice precise care au fundamentat apariția unei asemenea alianțe. Desigur, Alianța s-a schimbat semnificativ în decursul anilor. Ea s-a extins semnificativ, primind noi membri, inclusiv din Europa Centrală. Ea a suferit în timp mai multe regândiri și revizuirii ale conceptului strategic, de la prima concepție strategică elaborată de Comisia Miniștrilor Apărării din statele membre ale Alianței, în decembrie 1949. Către sfârșitul anilor '50, concepția strategică pune problema folosirii imediate a armelor nucleare, ca răspuns la importanta amenințare a unui atac convențional masiv din partea unor forțe terestre superioare ale inamicului sovietic. La sfârșitul anilor '60, secretarul Apărării, Robert MacNamara, a propus o abordare mai puțin rigidă a strategiei de apărare, bazată pe teoria 'răspunsului flexibil', astfel încât Alianța se putea acomoda cu evoluțiile politice și ale relațiilor internaționale din acea perioadă. După 1989, conceptul strategic a fost reformulat substanțial în două rânduri, consfințind schimbarea cu adevărat revoluționară în domeniul securității internaționale, produsă de colapsul sovietic în paralel cu apariția unor surse complet diferite de riscuri și amenințări la adresa securității spațiului atlantic. După atacurile teroriste din 11 septembrie, problema adaptării NATO se pune din nou.

Oricât de relevante sunt însă aceste schimbări ale conceptului strategic, există în ceea ce privește NATO un aspect structural de continuitate care exprimă în cele din urmă vitalitatea sa și extraordinara capacitate de a supraviețui schimbărilor politice și geopolitice.

În chiar tratatul de la Washington, statele fondatoare au considerat că eliminarea conflictelor între politicile economice internaționale ale membrilor merită să fie stipulată ca o clauză autonomă. Astfel, lecția istorică, dată de tragedia unui război mondial devastator, declanșat pe exacerbarea politică a caracterului antagonic al intereselor dintre

diferitele state, trebuia cumva tratată ca o chestiune de ordin strategic. Finalitatea Tratatului Nord-Atlantic a fost astfel tot atât de mult înțeleasă în sensul unei probleme de solidaritate între democrațiile supraviețuitoare sau renăscute din cenușa războiului, solidaritate, bineînțeles, stimulată de condiția geopolitică dificilă a Europei Occidentale, dar care își avea în cele din urmă propria semnificație, sursele sale interne de continuă generare și regenerare.

Intr-adevăr, NATO nu a fost încă de la origini doar o organizație militară, o alianță clasică derivată din competiția sau din conflictul brut, de ordin geopolitic. Dar NATO nu a reprezentat, pe de altă parte, nici o simplă asociere politică a statelor, orientate spre proclamarea sterilă a unor principii și valori, într-o linie de continuitate cu nefericita experiență a Ligii Națiunilor.

NATO a fost conceput ca o alianță, dar un alt fel de alianță, o construcție care valorizează tot atât de mult marile principii valorice precum datul geopolitic și militar. În echilibrul dintre viziunea geopolitică, principiile și valorile exprimate și puterea militară crudă rezidă caracterul aparte al Alianței Nord-Atlantice, forța sa immanentă, care i-a asigurat supraviețuirea și adaptabilitatea la cele mai diverse circumstanțe politice și strategice, indiferent dacă ele au fost instituite de Războiul Rece, de renașterea democrației în Europa Centrală și de Est, de violentele conflicte etnice din Balcani sau de apariția pericolului terorismului internațional, la începutul secolului XXI.

Putem zâmbi, retrospectiv, cum o face bunăoară Henry Kissinger, la munca migăloasă pe care au depus-o funcționarii din Departamentul de Stat din anii '50, pentru a realiza o documentare comparativă a NATO cu marile alianțe din istoria relațiilor internaționale, începând cu Sfânta Alianță și terminând cu Pactul germano-sovietic, în scopul de a demonstra în final unicitatea NATO, caracterul său novator în evoluția raporturilor internaționale. Conform acestui inedit studiu al Departamentului de Stat, intitulat sugestiv 'Diferența între Tratatul Nord-Atlantic și alianțele militare tradiționale', NATO ar fi în primul rând o organizație ce susține 'principii', 'echilibrul principiilor' și nu

pe cel al puterii. Dar, dacă ne concentrăm asupra exigențelor și condiționărilor de ordin economic, politic, militar sau social pe care NATO le impune astăzi aspiranților la calitatea de membru al organizației, poate că excepționalismul acestei Alianțe, teologia sa originară nu mai trebuie privite cu condescendența specifică analistului de factură realistă.

Cine are curiozitatea să citească audierile din Congres (Kissinger a avut-o) pe marginea fondării Alianței va fi cu siguranță surprins de continuitatea principială a discursului politic și strategic fondator al NATO, la mai bine de o jumătate de secol de la apariția sa în scena relațiilor internaționale:

'Președintele Comisiei de Politică Externă a Senatului, senatorul Conallby: De fapt, acest tratat (Tratatul Nord-Atlantic, n.n.) nu este, în niciun caz, o alianță militară. Este limitat la apărarea împotriva atacului armat.

Secretarul Apărării Louis Johnson: Este adevărat, domnule.

Președintele: Este exact opusul unei alianțe militare.

Senatorul Tydings: De apărare în integralitatea sa.

Președintele: De apărare în integralitatea sa. Este o alianță pentru pace, dacă vrei să-i spui alianță.

Secretarul Johnson: Imi place limbajul dumneavoastră.

Președintele: Este o alianță împotriva agresiunii armate, o alianță împotriva războiului și nu preia elementele primare ale obligațiilor unei alianțe militare, așa cum știm că sunt alianțele militare; e adevărat?

Secretarul Johnson: E adevărat, domnule.'

Cât e retorică aici și cât e adevăr?

Dacă strădania de a defini NATO, în opoziție cu ideea de alianță militară clasică, poate fi pusă și pe seama (sau mai ales pe seama) unei culturi strategice care se dorea desprinsă de filonul politicii alianțelor istoric bazate pe echilibrul militar și de forță, ceea ce se statuează încă de la începuturi este funcționarea brațului militar în interdependență

cu scopul politic, cu valorile păcii, o pace fixată în relația trans-atlantică și sistemul său de valori care trebuie apărat cu orice preț. NATO nu este o alianță militară, pentru că este și o alianță politică. Identitatea NATO nu se poate reprezenta numai prin raportarea la factorul militar, ci prin această asociere inextricabilă dintre Armate (putere militară) și Politic (valori).

O componentă fără cealaltă nu are sens sau, după caz, vitalitate și credibilitate. Dacă NATO ar fi fost doar o alianță de tip militar, ea ar fi împărțit probabil soarta defunctului Pact de la Varșovia, dizolvat instantaneu odată cu sfârșitul Războiului Rece, a contextului strategic particular care l-a generat. Dacă NATO ar fi fost o simplă asociere politică, el ar fi semănat prea mult cu proiectul idealist al Ligii Națiunilor, dispărut tragic din cauza ineficienței date de lipsa unui braț militar, a forței și puterii militare. NATO a fost încă de la origini o alianță politico-militară, o combinație dificilă între Valori și Principii și capacitatea militară de apăra și susține aceste valori. Într-o asemenea perspectivă, NATO nu s-a schimbat prea mult în decursul existenței sale.

Desigur, raportul dintre Geopolitică, Valori Politice și Putere (Armate) nu a fost întotdeauna simplu, produs al unei interdependențe mecanice, al unor direcții unilaterale sau al unor evoluții liniare. Au existat în interiorul NATO și multe momente dificile, de exemplu, în anii '70, când Alianța era denumită o 'Alianță chinuită', pentru că raporturile strategice dintre America și unii aliați europeni parcurgeau o primă clarificare mai importantă după război (este epoca în care studiile despre viitoarea dispariție a NATO erau la modă). Aceasta este o temă importantă pentru NATO și astăzi și va constitui, cu siguranță, un subiect de dezbatere și pentru viitor, mai ales în contextul procesului încă dificil de formare a unei forțe militare a Uniunii Europene. O dezbatere asupra discrepantei tot mai accentuate între capabilitățile militare ale Statelor Unite și cele ale aliaților europeni se desfășoară chiar în această perioadă. Dar identitatea unică a organizației i-a permis acesteia depășirea momentelor dificile, pentru că echilibrul

originar între principii valorice și abordarea de ordin strategic a relației trans-atlantice a fost prezervat, cu toate crizele parcurse.

Dimpotrivă, o criză majoră a identității Alianței ar putea surveni tocmai în condițiile ruperii acestui echilibru fundamental..."